

JUNTA DE MUSEUS DE BARCELONA

MUSEU DE LA CIUTADELLA

EXHIBICIÓ DE MOBLES I ATVELLS DE
LA CASA ANTIGA A CATALUNYA EN
L'EXPOSICIÓ INTERNACIONAL DEL
MOBLE I DECORACIÓ D'INTERIORS

CATÀLEG GUIA
DEL VISITANT

Preu: VNA pesseta

JUNTA DE MUSEUS DE BARCELONA

MUSEU DE LA CIUTADELLA

L'AMOBLEMENT I ELS
ATUELLS DE LA CASA
ANTIGA A CATALUNYA

BARCELONA

ARTS GRÀFIQUES, S. A., SUCCESSORS D'HENRICH I C.^À

1923

L'ANTIGUITAT

Els materials reunits en aquesta Secció de l'instal·lació de la Junta de Museus procedeixen de les excavacions realitzades pel Servei d'Investigacions Arqueològiques de l'Institut d'Estudis Catalans, exhibits en el Museu de la Ciutadella, i els de les excavacions d'Empúries que porta a cap la Junta de Museus. Ells ens permeten formar-nos una idea del que fou l'habitació humana en els temps anteriors a l'Edat mitja, especialment des del període neolític, i del que fou, en els temps primitius de la nostra cultura, l'anomenat període ibèric, que sobreviu i es manté a través de les colonitzacions anteriors a la total romanització del país, que veiem desenrotllar-se en part en la ciutat d'Empúries.

I

PREHISTÒRIA

L'habitació de l'home a l'època neolítica, en el nostre país, era en les coves i cavernes naturals, preferint aquelles situades en les cingleres dels rius i les que eren de més difícil accés, ja que això el defensava de les feres. En tots els llocs on es troba una bauma natural, és quasi segura la presència de restes i atuells que indiquen que havia servit d'habitació a l'home primitiu. En les grans cavernes, la cova servia a l'ensem d'habitació i cementiri, utilitzant-se per a habitació la part forana, fins on entrava la claror del dia, i els llocs pregons per a enterrar els cadàvers familiars. Un bell exemple de cova habitació i cementiri és la que es troba vora el poble de Bor, en la Cerdanya.

Aquestes coves tenien en alguns casos la seva decoració mural. Les pintures que en el període paleolític decoraven les coves de la costa cantàbrica de la nostra Península, en el període neolític s'estenen pel Sud, entrant a Catalunya, per les valls de l'Ebre. Ultra el decorar algunes de les coves habitació, com en les del barranc de la Valltorta [Albocàcer], on més abunden és en els petits abrics i baumes de poca fondària, situats en les barrancades dels rius. Aquests eren llocs d'aguait per a la caça, on l'home passava una bona part de la seva vida, ja que la cacera era el mitjà del seu sosteniment.

En aquestes pintures sembla haver-hi una significació totèmica, és a dir, una representació de les coses desitjades, destinada a atraure-les. Així veiem que la majoria representen escenes de cacera, amb els arquers corrent a l'encalç del cèrvol, del bou o del porc fer, portant l'arc i les sagetes a les mans, mentre altres caçaires disparen els seus arcs damunt les bèsties que els corredors atien [Albocàcer, Tirig, Tivissa, Perelló, etc.]. En altres llocs, es representen escenes de dansa, el significat de les quals és difícil de desxifrar [Cogul]. Els colors eren fets amb òxid de ferro [limonita], pastada amb grassa d'animals.

Les restes arqueològiques es troben en el jaciment format per les terres acumulades al llarg de les centúries, en l'interior de les coves. Allí es recullen els restes de les eines que serviren a l'home de les cavernes. Dels

atuells de fusta, que deuriem ésser nombrosíssims, no n'ha quedat gairebé rastre, però sí que es troben altres eines fetes amb materials perdurables.

Abunden les moles de pedra de granet i basalt, per a moldre grans a mà; destrals de pedres dures i polides, i ganivets, burils i rascadors de sílex.

Apareixen quantitat de punxons, espàtules i agulles d'os, que, ultra servir-los-hi per a decorar la ceràmica, s'utilitzen per a la costura de les pells, que formaven el seu vestuari.

El que més abunda en l'habitació de l'home prehistòric és la terrissa, modelada a la mà, sense torn i cuita en fogueres lliures, és a dir, sense forn. Aquesta terrissa és, generalment, grollera, d'un color negrós i mal cuita. A voltes la superfície del vas és curosament polida i decorada amb incisions, fetes amb punxó o amb impromptes de petxines, que donen a l'obra rústega una gràcia especial i una categoria d'obra d'art [Coves de Salamó, Tartareu, Montserrat, etc.]. Els tamanys són diversos, i van des dels petits vasos fins a les grans tanalles i cubells. Aquests vasos s'usaren per a coure-hi les viandes i com a dipòsits d'aigua i de grans.

La cronologia d'aquest període és anterior als 2,500 anys abans de Jesucrist, en qual època comença l'edat dels metalls.

Els objectes exhibits són els següents:

- 1 *Pintures rupestres de la Font Vilella* [Tivissa].
- 2 *Pintures rupestres de Cabra Feixet* [Perelló].
- 3 *Tres destrals polides, de la Cova Joan d'Os* [Tartareu].
- 4 *Ganivet de sílex, de idem.*
- 5 *Punxó de sílex, de idem.*
- 6 *Tres punxons d'os, de idem.*
- 7 *Gerra gran amb relleus, de la cova de Salamó.*
- 8 *Gerra de panxa ovoide, sense decoració, de idem.*
- 9 *Dos vasos llisos, de idem.*
- 10 *Vas llis, de superfície polida, amb ansa, de idem.*
- 11 *Vas amb incisions grolleres, en desordre, de idem.*
- 12 *Dues pedres de molí a mà.*
- 13 *Fotografia de la Cova de Joan de l'Os.*
- 14 *Maqueta de la bauma de Cogul, amb reproducció de les pintures rupestres.*
- 15 *Destrals de pedra polida, procedents de coves catalanes.*
- 16 *Ganivets de sílex, trobats en coves de Catalunya.*
- 17 *Punxó de sílex, de la Cova de Joan de l'Os, a Tartareu.*
- 18 *Punxons, espàtules i agulles d'os, recullits en les coves del Noguera-Pallaresa i Ribagorçana.*
- 19 *Vasos de terrissa fets a mà, procedents de coves de Catalunya.*
- 20 *Pedres de moldre a mà, descobertes en les coves de les Valls Altes de Lleyda.*

II

CULTURA IBÈRICA

Els poblats ibèrics eren quasi sempre emplaçats al cim d'una serra o tossal. En els més antics, un mur de pedra seca tancava unes quantes cases que donaven accés a un carrer central, apoiant-se per darrera a la murada [Poblats de la Gessera (Cáceres) i Tossal Redó (Calaceit)]. Després, la planta ja es complica; s'hi fan adicions i els poblats s'estenen vessants avall i a voltes invadeixen el pla, construïnt-se dobles murs i torres de defensa. [Sant Antoni de Calaceit i Cabezo, d'Alcalà de la Zaida.]

Les cases eren de reduïdes dimensions i de formes quadrangulars, integrades d'una o més cambres, essent irregular la que s'apoiava al mur. En l'última cambra acostumava haver-hi el celler, amb varies gerres clavades en el subsol fangós, contenint ví i blat i altres grans [Sant Antoni de Calaceit,—Tossal de les Tenalles, de Sidamunt]. La part baixa de la casa era generalment en pedra, fins a l'altura d'un metre, amb aparell mal tallat i ajuntat amb fang. La part superior era formada de blocs de fang cru, pastats amb barreja d'herba i assecats al sol. Els sostres eren sostinguts per branques i encanyissats, recoberts d'una groixuda capa de fang endurit.

En les cases més luxoses, les vigues, quan tenien gran llargada, eren sostingudes per pilars. Aquestes, els pilars i els murs eren recoberts de fang o de guix, decorant-les amb dibuixos incisos en zig-zag o altres ornamentacions rudimentàries, i les parets, estucades i pintades, segons es veu en alguns restes del Tossal Redó i de Sant Antoni, a Calaceit.

En quant al mobiliari, la part que era de fusta, el mal estat de les troballes no ha permès identificar cap forma; mes per les restes d'objectes d'altre material, que s'han trobat dins les cases ibèriques, tenim una idea de les formes que el mobiliari tindria. Al Tossal Redó, de Calaceit, s'hi ha recullit el peu d'una taula de fang endurit, amb ornaments incisos, i al poblal de les Umbries, del mateix terme de Calaceit, un bellíssim canalobre de bronze, que pot posar-se al costat de qualsevolga exemplar de l'època romana.

El que pot donar més idea de la decoració del mobiliari ibèric, és la ceràmica, que és sempre el que es troba millor conservat. S'observen tres tipus ben determinats: la terrissa grollera feta a mà, que servia per als atuells de cuina; la més fina, feta a torn, que s'utilitzava per a la taula i per a la conservació de grans, líquids i fruits, i la més fina, o de luxe, que era d'importació. La terrissa grollera és decorada sovint amb incisions i relleus. En quant a les formes, abunden les olles i els gerros, que portarien, uns i altres, tapadores. En la terrissa més fina hi trobem les grans tenalles i àmfores, guardadores de grans i aigua, i els petits vasos i plats de gran concavitat, per al servei de taula. Aquesta ceràmica és decorada amb ornaments característics de l'art ibèric, de tema floral o geomètric, amb color rogenc, damunt el fons natural de la ceràmica [Sidamunt, Calaceit, Fontscaldas]. El tercer tipus, que hem nomenat de luxe, és d'importació, procedent de les fàbriques gregues, de la Campània. Es tota feta a torn i vernissada del bellíssim vernís grec que és negre brillant. Les formes són elegantíssimes, com a pròpies d'una cultura superior. [Sidamunt, Puig Castellar, Calaceit, etc.]

La cronologia d'aquests objectes pot fixar-se des del segle v abans de Jesucrist, fins a la dominació romana. Els objectes exhibits en aquesta Secció són els següents:

- 21 *Maqueta del poblat ibèric de Sant Antoni de Calaceit.*
- 22 *Maqueta del poblat del Tossal Redó de Calaceit.*
- 23 *Fragments d'un revestiment de mur, amb decoració en zig-zag [Tossal Redó, Calaceit].*
- 24 *Fragments d'estuc, pintat de roig, d'un revestiment mural [Sant Antoni de Calaceit].*
- 25 *Peu d'una taula en fang endurit [Tossal Redó, Calaceit].*
- 26 *Cubetes de terrissa [Sant Antoni de Calaceit].*
- 27 *Vas fet a mà, amb un cordonet incís, prop de la vora [Sant Antoni de Calaceit].*
- 28 *Tapadora amb un cap humà [Sidamunt].*
- 29 *Tapadora amb temes curvilinis, feta a mà [Sidamunt].*
- 30 *Vas en forma de porc [Sidamunt].*
- 31 *Vas pintat, en forma d'au [Tossal Redó].*
- 32 *Gerro amb colador, fet a mà [Sidamunt].*
- 33 *Vas pintat, en forma cilíndrica i boca amb vora plana perpendicular. [Decoració d'ocells [Sidamunt].*
- 34 *Vas ovoide, pintat, amb motius florals [Sidamunt].*
- 35 *Oinochoe amb decoració geomètrica [Sant Antoni de Calaceit].*
- 36 *Plat amb el fons decorat d'espivals pintades [Sant Antoni de Calaceit].*

- 37 *Tapadora petita feta a torn, amb temes geomètrics pintats* [Sant Antoni de Calaceit].
- 38 *Petit vas, en terra roja, fet a torn* [Sidamunt].
- 39 *Petit vas amb ansa, fet a torn, de terra fosca* [Puig Castellar].
- 40 *Llàntia hel·lenística* [Sidamunt].
- 41 *Escudella vernissada en negre, hel·lenística* [Puig Castellar].
- 42 *Cràtera amb vernís negre* [Puig Castellar].
- 43 *Mola de basalt* [Menorca].
- 44 *Vasos de terrissa fets a mà* [Sant Antoni de Calaceit].
- 45 *Tapadores de terrissa, fetes a mà, decorades amb incisos i relleus* [Tossal de les Tenalles, Sidamunt].
- 46 *Vas fet a mà, en forma d'animal i decoració pintada* [Tossal Redó de Calaceit].
- 47 *Vasos amb decoració pintada, amb temes florals i geomètrics. Contenia blat i altres cereals* [Tossal de les Tenalles, Sidamunt].
- 48 *Petit vas fet a torn* [Tossal de les Tenalles, Sidamunt].
Vasos de formes diverses, fets a mà [Tossal de les Tenalles, Sidamunt].
- 49 *Petit vas fet a torn amb nansa* [Puig Castellar].
- 50 *Llàntia hel·lenística* [Tossal de les Tenalles, Sidamunt].
- 51 *Escudella hel·lenística en vernís negre* [Puig Castellar].
- 52 *Cràtera hel·lenística* [Puig Castellar].
- 53 *Vaixella ibèrica, amb decoració pintada en roig* [Sant Antoni de Calaceit].

III

CULTURA ROMANA

La cultura romana conviu llargament amb la cultura ibèrica, que no desapareix en absolut, especialment en els llocs on els nuclis ibèrics han tingut una vida intensa. Dels indrets on la romanització fou completa ens en donarà idea la Secció d'Empúries, de manera que en aquesta Secció, on es reuneixen les troballes fetes pel Servei d'Investigacions Arqueològiques de l'Institut d'Estudis Catalans o d'altres procedències imprecises, ens limitarem a la catalogació dels objectes exhibits.

- 54 *Gerro de bronze* [Tarragona].
- 55 *Llàntia de bronze* [Sagunt].
- 56 *Paella de bronze* [Procedència desconeguda].
- 57 *Atuells de cuina, en bronze, de procedències diverses (cassola de bronze, colador, collarots, colleres i collereta).*

IV

EXCAVACIONS D'EMPÚRIES

Els documents més antics que tenim per al coneixement de la ciutat d'Empúries, són les narracions dels navegants fenicis, recollides en un periple grec, del segle VI abans de Jesucrist, recopilat després en l'*Hora marítima* de Festus Avienus, procònsul de l'Àfrica, cap a l'any 366 abans de Jesucrist, en el qual es descriuen tots els llocs poblats que es troben al llarg de la costa catalana. Estrabó, any 66 a. de J. C., 24 després, és el geògraf més antic que precisa sobre Empúries. Segons ell, els colonitzadors, que vingueren de Marsella poblaren una petita illa, que està enfront d'Empúries, i que anomenen la Paleòpolis, que vol dir la Ciutat Vella. Avui, però, diu Estrabó, els empuritans habiten terra ferma. Es Empúries una ciutat doble, que divideix un mur. [Aquest mur ha sigut, en part, descobert, en iniciar-se la campanya d'excavació d'enguany. Aquestes excavacions les té al seu càrrec la Junta de Museus]. Primer, diu Estrabó, fou habitada pels indígenes, que encara es governaven per llurs pròpies lleis. Així, hi havia dues ciutats, dividides per una muralla mitgera, formant després un sol govern, i agermanant les lleis dels barbres amb les dels grecs.

Titus Lúvius, l'historiador del temps d'August, dona dades més concretes encara, i explica com el mur que separava als ibers dels grecs era vigilat de dia i de nit, i que la porta era guardada per un Magistrat que no podia deixar son lloc ni un sol moment. Els grecs, segons Titus Lúvius, no sortien de la Ciutat seva per a anar a la Ciutat ibèrica, que no fossin en bon nombre. Aquestes sortides eren per a fer el comerç amb les gents del país, inhàbils en l'art de navegar, i que s'acontentaven amb poder comprar les mercaderies estrangeres que els grecs rebien, entregant a canvi els productes de les terres, que aquells exportaven a altres indrets del Mediterrani.

La Ciutat, romanitzada en temps de Juli Cèsar, es fongué en una sola unitat, i en les excavacions que realitza la Junta de Museus s'ofereixen els diversos nivells de les construccions, apareixent ben visibles, sobre-

posant-se uns als altres, restes de les edificacions de la Ciutat grega, els de la romana i els dels primers temps cristians.

Apart el barri dels temples, que constituïa el recinte sagrat de la Ciutat, s'han descobert a Empúries els carrers i els restes de les cases que ens indiquen la forma de viure dels pobladors. Quatre tipus corresponents a les diverses èpoques, podem assenyalar, seguint la classificació establerta pel senyor Puig i Cadafalch: Primer, la casa grega hel·lènica; segon, la casa hel·lenística; tercer, la casa romana, i quart, la casa dels primers temps cristians.

En general, diu el senyor Puig i Cadafalch, «el període grec influeix sobre el període hel·lenístic. Anàlegs mètodes de construcció, anàlegs sistemes de decoració rudimentària, anàlogues costums en la vida familiar, influeixen en sentit de conservar el tipus d'habitació de la gent d'Empúries. En l'època romana fa qualque vegada aparició la casa del tipus romà clàssic, amb sos murs d'obra, abans poc coneguda en el país.

»El clima d'Empúries, situada prop del Pireneu, era fred a l'hivern. La tramuntana, vent de velocitats considerables, anàleg al mestral de Provença, no feia possible l'ús de grans patis com lloc d'estada. La casa grega, en general, sofreix una transformació segons el lloc i segons les condicions de les diverses terres poblades pels grecs. Es nota a primera vista com la major part de les cases no segueixen el tipus clàssic, bé que aquesta varietat, d'un costat a l'altre del món, ha sigut moltes vegades advertida. El tipus descrit per la literatura correspon a la casa de la gent rica o menestrala.»

Els croquis exhibits de les plantes de cases empuritanes donen idea de la seva repartició. En algunes d'elles s'han trobat mosaics decorant el paviment, un d'ells amb inscripcions en marbre blanc, sobre fons de trencadissa ceràmica. En altre fou trobada la cuina, amb els atuells per a ventar el foc, les moles per a moldre el gra i els vasos i copes, alguns dels quals s'exhibeixen en les vitrines. Així mateix, dins les cases, foren trobats els restes de les peces ceràmiques d'us domèstic, les petites ares per als sacrificis familiars, els fogons de perfum, per a embaumar l'estança, les estatuetes devotes, les deixalles del menjar, i, en una d'elles, una pila de monedes que el temps havia amalgamat, mantenint-se enganxades unes amb altres.

Els objectes exhibits procedents de les cases empuritanes són:

- 58 *Vista general de les excavacions d'Empúries.*
- 59 *Amforetas amb figures negres. Art grec. Segle VI-V a. de J. C.*
- 60 *Skyphos amb figures negres. Art grec, segle VI-V a. de J. C.*
- 61 *Oxybaffon amb figures roges. Art grec, segle V a. de J. C.*
- 62 *Vas grec trobat fragmentàriament a Empúries, amb representació de la boda de Peyrithoos. Segle V a. de J. C.*

En la pintura d'aquest vas es representa el banquet de bodes, on foren invitats els Centaures que volgueren robar les dones dels grecs. D'aquí nasqué la lluita entre els centaures i els atenesos, distingint-se entre els grecs, principalment, Theseus.

En aquesta lluita, que esdevé en el sobre-taula d'un dinar de bodes, podem observar que és una antiga costum la de tirar-se els plats pel cap, sempre que esdevenen baralles al volt d'una taula. Així les àmfores i els vasos volen d'una figura a l'altra.

En l'extrem inferior, a l'esquerra, un grec, del que es conserven únicament les cames, enfonza una llança en el cos d'un centaure «Xanthos» [El Ros]. Aquest va vestit amb una pell de bèstia i està a punt de collir una àmfora, que s'ha trencat al caure, per a llençar-la contra el seu adversari. El grup del centre està format per un home jove, Theseus tal volta, i pel seu adversari Phoitos. El primer té al segon agafat pel clatell, a punt de fer-lo caure, i alçant amb l'altra mà l'espasa. A la dreta, i sempre a la part inferior, es representa una lluita entre dos personatges sense armes. Damunt d'aquesta parella, Peyrithoos, el nuvi, tira una llança contra un centaure, que prova de parar-la amb una pell de bèstia. La darrera parella, en la franja superior, és composta pel grec Lycourgos, que ataca al seu adversari per darrera. Els grecs porten tots una lleugera capa, i així ells com els centaures van coronats de llorer, la qual cosa indica que la lluita s'ha produït en el moment de la festa. Que estan en una festa ho corrobora també la gran àmfora que es veu a dalt a l'esquerra, la qual ha caigut amb el seu suport, durant la lluita, vessant-se tot el vi.

Altra figura representa un petit servent, que fuig espantat.

A l'esquerra de la part alta es veu un personatge reial, amb un vestit magníficament brodat i una llança a la mà dreta. Aquest sols pot ésser el pare de la núvia Hipodàmia. Es possible que aquesta sia una dona que es veu a baix, corrent a refugiar-se a les habitacions. A la dreta, en la part alta, una altra dona està asseguda, contemplant horroritzada la lluita.

Aquesta escena deu ésser reproduïda d'una tragèdia teatral, ja que per les altres escenes representades en el vas, sembla que es tracta de perpetuar el triomf d'una obra teatral, a judicar pels personatges que hi intervenen, com Dionisus, divinitat del teatre àtic, i Apollon, déu de la Poesia.

63 *Lekythos, amb figures negres. Art grec, segle V abans de Jesucrist.*

64 *Engüentari de vidre, policrom. Segle V a. J. C.*

65 *Dues amfores, de vidre policrom. Segle V a. J. C.*

66 *Gerro amb ansa, decorat amb faixes roges. Art grec, segle IV a. J. C.*

- 67 *Dos kilyxs de figures roges. Art grec, segle IV a. J. C.*
 68 *Skyphos de figures roges, amb dues cares. Art grec, segle IV a. J. C.*
 69 *Kilyxs sense nansa. Art grec, segle IV a. J. C.*
 70 *Amfora de terrissa groga. Segle IV a. J. C.*
 71 *Dos lekythos amb figures roges. Art grec, segle IV a. J. C.*
 72 *Skyphos amb barres i palmetes roges. Art grec, segle IV-III a. J. C.*
 73 *Alabastron per a perfums.*
 74 *Kilyxs en vernís negre. Art grec, segle IV-III a. J. C.*
 75 *Vas en vernís negre. Art grec, segle IV-III a. J. C.*
 76 *Morter amb abocador. Epoca hel·lenística. Segle IV-III a. J. C.*
 77 *Dos perfumadors, decorats amb testes femenines. Segle IV-III a. J. C.*
 78 *Amfora de tipus hel·lenístic, en terrissa groga. Segle IV-III a. J. C.*
 79 *Llàntia negra hel·lenística Segle III a J. C.*
 80 *Boca d'amfora, tapada amb guix i amb marques en relleu. Segle III a. J. C.*
 81 *Copa trobada en una cuina empuritàna. Segle III a. J. C.*
 82 *Vas de terrissa grollera, amb dues anses.*
 83 *Una cassola amb abocador i ansa. Segle III a. J. C.*
 84 *Brocs per a manxa de foc, trobats en una cuina empuritàna.*
 85 *Amfora ibèrica ovoide, segle III a. J. C.*
 86 *Oynochoe estriada. Art grec, segle III a. J. C.*
 87 *Gerro amb ansa. Segle III a. J. C.*
 88 *Gibrell trobat en una cuina empuritàna. Segle II a. J. C.*
 89 *Plat hel·lenístic. Segle II a. J. C.*
 90 *Morter trobat en una cuina empuritàna. Segle II a. J. C.*
 91 *Paella de terrissa trobada en una cuina empuritàna. Segle II a. J. C.*
 92 *Palangana de terrissa. Segle II a. J. C.*
 93 *Petit gerro, llis, en terra vermella i dues nanses. Art romà, segle I a. J. C.*
 94 *Plat amb fulles en relleu [terra sigillata]. Art romà, segle I a. J. C.*
 95 *Escudelles, ídem íd.*
 96 *Plats amb marques de fabricació. Ídem íd.*
 97 *Plat reconstruït amb la part de la marca. Ídem íd.*
 98 *Dos tassionets, un amb marca i l'altre sense. Ídem íd.*
 99 *Vasos amb la gola amb relleus. Ídem íd.*
 100 *Petit vas esfèric, amb relleus. Ídem íd.*
 101 *Dos vasets amb barbotina. Art romà, segle II-I a. J. C.*
 102 *Dos petits vasos amb incisions. Ídem íd.*
 103 *Vas amb quatre depressions digitals. Romà.*
 104 *Petita gerra i dues olles en miniatura.*
 105 *Llàntia amb la representació en relleu. Art romà, segle I a. J. C.*
 106 *Llàntia amb la representació d'un Cupidell i un lleó. Art romà.*
 107 *Restes d'espines de peix, trobades en una cuina empuritàna.*

- 108 *Dos trossos d'estuc, amb representació d'ocells, decoració mural de les cases empuritanes. Segle II a. J. C.*
- 109 *Trossos d'estuc, amb representació de figures humanes. Decoració mural de les cases empuritanes. Segle II-I a. J. C.*
- 110 *Fragment d'estuc, amb una figura nua. Decoració mural d'una casa empuritana. Segle I a. J. C.*
- 111 *Mosaic amb representació de diversos peixos, procedent del paviment d'una casa empuritana. Art romà. Segle I a. J. C.*
- 112 *Mosaic d'igual procedència que l'anterior.*
- 113 *Mosaic amb motius geomètrics, d'igual procedència que l'anterior. Segle I a. J. C.*
- 114 *Ara en pedra, pels sacrificis domèstics. Segle II a. J. C.*
- 115 *Ganivets de cuina, en ferro. Segle II a. J. C.*
- 116 *Mola cònica, amb anses. Segle II-I a. J. C.*

L'EDAT MITJA

Els materials arqueològics que el Museu ha anat recollint permeten entreveure ço que fou l'interior de la casa catalana, almenys en la segona part de l'Edat mitja. Pel que es refereix a la primera part d'aquest període, hi han alguns documents escrits, però molt pocs materials conservats.

En ésser invitada la Junta de Museus a concórrer a l'Exposició del Moble, més que a portar objectes del mobiliari d'èpoques modernes, que haurien ja sigut repetits en altres instal·lacions de la mateixa Exposició, ha preferit, amb tots els materials que el temps ha conservat d'aquella època i ajudant-se de les representacions d'interiors que ens dóna la pintura dels segles xiv i xv principalment, donar una idea del que fou l'interior de la casa catalana a l'Edat Mitja, amb el seu mobiliari i els seus atuells.

Així, hem partit de les grans ampliacions fotogràfiques, reproduint retaules, i exhibint, fins allà on ha sigut possible, objectes autèntics iguals als representats en els retaules referits.

En la pintura catalana dels segles xiv i xv trobem representades, almenys, les principals dependències de l'habitació, ço és: el menjador, que és generalment la sala on es para una taula amb posts i bancs, i el dormitori. En alguns casos apareix representat un escriptori, moble principal d'aquelles cambres que en els inventaris de l'època s'anomenen «l'estudi», i en altres, petits mobles i reclinatoris, que solen acompanyar l'escena de l'Anunciació a Maria.

A part d'aquestes representacions, han arribat fins a nosaltres una sèrie d'atuells autèntics, que no per no haver sigut representats per la pintura havien de quedar sense exhibir. Així, de conjunt, entre les

representacions gràfiques de la pintura i els objectes conservats, podem donar una idea del que fou la decoració immoble de les habitacions, ço és: dels sostres i els paviments; d'una dependència de la casa, com és la cuina; del que fou la taula senyorial amb la vaixel·la, i del que fou el llit, amb els seus paraments de robes sumptuoses.

A més d'aquesta idea de conjunt, s'exhibeixen alguns exemplars de mobles religiosos i civils, que, per la seva època i la seva raresa, interessava incloure'ls en aquesta exhibició.

I

ELS SOSTRES I ELS PAVIMENTS

S'han conservat fins als nostres dies alguns exemplars notables de sostres decorats, que formen una sèrie interessantíssima, des del segle XIII al xv. El Servei de Conservació de Monuments de la Mancomunitat ha fet el recull d'aquests sostres, podent-se veure alguns dels exemplars reproduïts més culminants en la Secció corresponent d'aquesta Exposició.

L'envigat dels sostres, en les sales petites, va de mur a mur, i en les grans sales sol descansar damunt d'unes arcades que seccionen transversalment l'habitació, en trams corresponents a la mesura usual de les vigues, i això, unes vegades, afectant en la part superior dels arcs una inclinació a doble vessant, i, en altres, essent simplement horitzontals.

Entre aquestes vigues, que eren sumptuosament decorades, venien els cabirons dividint perpendicularment els dits espais, formant així una sèrie de requadres, que es plafonaven amb fusta i es decoraven el mateix que les vigues.

A València, el plafonatge d'aquests requadrats es feia sovint amb plaques de terra cuita, pintades en colors negre, roig i blanc, posant-se al foc l'estona suficient per a que la pintura quedés afermada en la placa de terra, com en una mena de fresc cuit al foc. Per aquesta lleugera intervenció del foc les dites plaques s'anomenen «socarrats». Són mostra d'elles els cinc exemplars exhibits en la vitrina n.º 178.

Dos tipus de decoració de viga, procedents ambdós de la Comarca del Ribagorça, s'exhibeixen aquí com a mostra interessant del que foren els sostres medievals. En un d'ells, exemplar n.º 179, es representa una escena de guerra, amb les naus armades, per cavallers abanderats, adreçant-se vers un indret de terra on s'alça una torre fortificada. En altre fragment de la mateixa viga es veu la sèrie dels cavallers armats, dalt de cavall, dirigir-se vers la dita torre, al cim de la qual apareix una reina captiva.

L'altra viga, exemplar n.º 180, presenta escenes de la passió de Nostre Senyor Jesucrist, i per la seva forma sembla procedir d'una coberta d'altar. Aquest exemplar pot considerar-se com de principis del segle XIII.

Altre exemplar, n.º 181, ens dóna un tipus de decoració de sostre netament romànic, amb mostres evidents d'influència dels temes característics dels teixits orientals.

Completen les mostres d'ornament de la fusteria de sostres les tres taules núms. 182, 183 i 184, que formaven part del plafonat d'un sostre d'estil mudèjar, del segle XIV, que cobria el porxe d'una ermita aragonesa. La forma de l'enteixinat d'aquest sostre era la llacera d'estil moresc, omplint el fons dels seus entrellats els plafons en forma exagonal allargassada, que s'exhibeixen.

Altra forma d'ornament de sostre usada a Catalunya en els segles XV i XVI, fou la de decoració dels revoltons entre les vigues, amb relleus de guix, conservant-se exemplars interessants encara en sos llocs respectius a la Plana de Vich i en les valls d'Olot.

La decoració immoble de l'interior és completada pels paviments. Segons en els retaules se'ns representa i podem veure per alguns paviments de l'època encara conservats, la decoració d'aquesta part de la casa es feia amb rajoles pintades, de València. Aquesta indústria de les rajoles a València aconseguí, en el segle XV, el mateix esplendor i anomenada que la ceràmica daurada de Manises, essent sol·licitada per a l'ornament dels palaus per Prínceps i Magnats de la terra i de l'estranger.

Així, a part dels paviments que es conserven encara en els nostres monestirs i en els castells i palaus senyorials de l'Edat mitja a la nostra terra, en sabem d'existents en el Palau dels Sants Pares d'Avinyó, en el Castell Nou de Nàpols i en alguns palaus senyorials de la Itàlia meridional.

Els dibuixos colorits, extrets de retaules gòtics catalans núms. 185, 186 i 187, donen idea de l'efecte altament decoratiu que produïen aquests enrajolats, i els exemplars núms. 188, 189 i 190, procedents de la col·lecció Font i Gumà, que l'eminent arquitecte llegà al Museu de Barcelona, completen amb les seves calitats la idea que aquells dibuixos permeten formar.

Es usual trobar entre els documents del segle XV referències a rajoles valencianes, i apart dels que donen detalls sobre la seva producció, n'hi han de molt curiosos, relatius a demandes d'aquest material. Un d'ells, principalment important, és el que tracta de la recepció i pagament de les rajoles adquirides pel rei Alfons, amb destí al Castell Nou de Nàpols. Diu així:

«Item pos en data los quals per mi liurà lo dit En Pere Garro an Johan Murci Mestre de fer rajoletes pintades vehí del loc de Manizes, III M.ª DCCLXVI sous reys de València per lo preu de XIII millers e CCCCLVIII rajoletes pintades de obra de Manizes ab senyal royal e les armes d'Aragó e de Sicília e d'Aragó e del Realme de Nàpols e ab la diuisa del dit Senyor de libres e mills e lo siti perillós e ab un títol què

diu Dominus mitchi adiutor et ego despiciam inimicos meos les quals dites raioteles d'aquell e comprades per obs de trametre aquelles al dit Senyor en lo Realme de Nàpols segons per lo dit Senyor me era stat manat. E les quals dites raioteles unes ab altres yo comprí del dit en Joan Murci a for de CCLXXX sous lo miller que a la dita raó los dits XIII millers e CCCLVIII raioteles pujen als dits III M.ª DCCLXVI sous e havi apoca closa per lo escriua de la mia Cort a XIII d'octubre de l'any present MCCCXXXVI en après lo Senyor Rey ab.....»

II

LA CUINA

Pocs objectes autèntics ens queden de la cuina en la casa catalana dels temps antics. La renovació constant dels estris en aquesta dependència fa que haguem de referir-nos a peces que tenen llur màxima antiguitat al segle XVI. Documents escrits des de la desena centúria ens permeten formar una idea de ço que fou la cuina en el període comtal. Com ara, en la casa rústega presidia la llar «lare», i aprop d'ella es cita, en un document del 1187, l'escó i la taula «escon cum mensa».

Els atuells de la cuina eren de ferro o de coure, principalment calderes penjant dels clamàstecs (cremaculos o cremásculos), ja de terra cuita, entre ells l'olla que trobem esmentada ja en 1070. Altre atuell és l'ast o les graelles, esmentades en el segle XII, completant el mobiliari de la cuina la pastera, el cedàs i els altres estris de la fabricació del pa.

En un frontal romànic del segle XII, procedent de l'església de Durro, en la vall de Bohí, existent en el Museu de Barcelona, hi ha representada, en una escena del Martiri de Sant Quirse i Santa Julita, una caldera penjant dels seus clamàstecs, de forma parella a l'exemplar n.º 149, exhibit en aquesta instal·lació.

Apart d'aquests documents gràfics i literaris, ço que ens resta de la cuina és d'època molt més tardana, bé que obeint a les mateixes formes i tradicions de l'alta Edat mitja, ja que, corresponent la mateixa utilitat en aquests estris, les formes variaven poc a través dels segles.

Dins d'aquesta instal·lació d'objectes de la cuina són interessants els clamàstecs n.º 150, de tres penjants, procedents d'una casa senyorial aragonesa, i obrat a principis del segle XVIII. Altre atuell d'interès és l'exemplar n.º 151, també de procedència aragonesa i d'igual època i estil que l'anterior, que ocupava lloc al costat de la llar i servia per a penjar-hi els diversos estris d'avivar el caliu, recollir cendres i brases torrar el pa, etc., etc.

Els dos models de graelles núms. 152 i 153 donen una idea de la preocupació estètica que presidia la construcció d'aquests simples objectes d'ús domèstic.

El llum de la cuina, fumosa dels nostres temps antics, era el llum de ganxo d'oli que ha perdurat fins ara darrerament, i perdura encara en les nostres cases rurals. Els tres exemplars exhibits núms. 154, 155 i 156 són una mostra típica de les formes diverses que, bé atribuïbles tots tres del segle XVIII, ha prés aquesta eina a través dels temps.

S'uneixen en aquesta instal·lació d'objectes de la cuina dos exemplars diversos (núms. 157-158) de «cavalls de foc», çò és: ferros que eren col·locats un a cada banda de la llar per a sostenir els tions i una barra travessera davant del foc, on posar els peus per a escalfar-los.

Un model de morter, de coure, montat sobre una peanya de fusta tallada en forma de cariàtide, ens prové de la farmàcia del Castell de Montçò, i és obra de la fi del segle XVII o principis del segle XVIII (exemplar n.º 159.)

Els atuells de terra són representats pels exemplars núms. 160, 161, 162 i 163, consistents en una gran gerra, amb senyals evidents d'haver contingut oli, dues cànteres de terra negra i una olla petita amb fons esfèric, tots quatre perfectament datats a la fi del segle XV, per haver sigut descoberts en els carcanyols de les voltes que sostenien el terraplè del pati dels tarongers, al Palau de la Mancomunitat, l'edificació del qual consta en aquesta data.

III

LA TAULA

Des de l'època comtal tenim a Catalunya documents relatius a la taula del menjador, al seu parament i al servei de vaixel·la.

La taula era formada per una post col·locada damunt dos capitells i era coberta amb estovalles (touallas). La veixel·la (uexella) la constituïen les scudelles (scutellas), i les culleres (cocleas). Les viandes es servien en grans plates (gradales) i les begudes en ampolles de vidre (ampulles de vitreum i en canatas), s'usaven copes per a beure (cupas sciphos i anaphos).

La veixel·la dels pobres era de fusta tornejada i es troba el cas documental en 1151 del Comte de Barcelona, que cobrava un cens de tres torners de Prats de Molló, consistent en quatrecentes escudelles i altres peces de vaixel·la de fusta, en paga del dret de treure fusta d'un bosc d'aquell indret.

La veixel·la dels rics era de plata i or, essent numerosos els documents que ho certifiquen i entre ells el cas d'un senyor que llegà les seves copes i sciphos per a que es construís amb elles un frontal d'altar destinat a la Catedral d'Elna.

Un retaule d'escola aragonesa del segle XIII, existent al Museu de Barcelona, dóna idea de les formes de la vaixel·la d'aquesta època i del seu ús (vegi's la fotografia n.º 172), així com de l'aspecte del parament d'una taula de igual època.

De principis del segle XV posseïm un preciós document que ens informa amb tot detall d'açó que era el parament d'una taula senyorial de l'època. Es tracta del retaule (fotografia n.º 173) del Sant Sopar existent en el Museu Diocesà de Solsona. Apareix la taula damunt dos capitells, coberta d'estovalles amb franges als extrems, amb temes d'escacs (escacades, segons els documents). La roba de taula, com la del lliit, fora la producció casolana, venia en gran part d'Itàlia i d'Holanda, almenys

en el segle xv, si ens atenem al que diuen els documents. Com draps de taula eren usats els draps dits de Ragusa, decorats d'amples franges teixides amb temes d'ornament i llegendes. Un fragment de drap de Ragusa del segle xv, és l'exemplar que completa les estovalles figurades dins la vitrina n.º 174.

En aquest retaule veiem com la vaixel·la d'or i d'argent ha sigut substituïda per la ceràmica daurada, almenys en el que toca a les escudelles i als gradals. Les copes de beure semblen ésser encara de metall, i de vidre les ampolles contenint el vi.

La ceràmica de luxe, substituint la vaixel·la metàl·lica en la taula senyorial, és d'importació oriental. L'expansió àrabe a la península ibèrica portà l'art de la gerreria als refinaments que havia alcançat a Pèrsia i Egipte, fins a competir amb l'espendor dels vasos i atuells metàl·lics. En les terres de la nostra cultura, com fou València, l'indústria de la ceràmica decorada alcança un gran desenrotllo, coneixent avui la producció d'un centre de tradició molt antiga, que és Paterna, que produí exemplars decorats de verd i manganès. Aquesta producció primitiva fou substituïda per un centre que és el de Manisses, on en el primer terç del segle xiv s'hi introdueix la fabricació de ceràmica decorada amb reflexe metàl·lic, que es fabricava a Màlaga.

Aquesta ceràmica de reflexe metàl·lic de Manisses (vegi's la vitrina n.º 175 amb exemplars autèntics d'aquesta ceràmica, parells als representats en el retaule, i procedents d'excavacions practicades a Manisses), alcança un prestigi general a tot Europa. A Itàlia la coneixen per majòlica, per ésser vaixel·ls mallorquins (ço és de Majorca) els qui les portaven a Pisa, i els seus models s'ha comprovat que influïren notablement en les primitives manufactures italianes de Pisa i de Faenza. La República Veneciana privava l'entrada d'aquests productes luxosos que perjudicaven la producció de les famoses indústries d'art venecianes, i el mateix feien els Ducs de Borgonya en el port de Bruges, apoiant així la producció de la vaixel·la metàl·lica característica d'aquell país. Un text de Fra Francesc Eximeniç fa la lloança d'aquesta ceràmica en el seu llibre *Regiment de la cosa pública*, i en enumerar «les especials belleses de la Ciutat de Valencia», diu: «Mas sobre tot es la bellesa de la obra de Manises daurada e maestuosament pintada que ja tot lo mon ha enamorat entat que lo Papa e los Cardenals e los Prínceps del mon per especial gracia la requeren e stan marauellats que de terra se puxa fer obra així excellent e noble.»

Aquest elogi d'Eximeniç no és exagerat, ja que hi ha documents que comproven i certifiquen que la vaixel·la daurada de Manisses havia substituït a la vaixel·la metàl·lica fins en la mateixa taula reial. Pel seu interès transcrivim dos documents de la Reina Donya Maria, en els quals demana i acusa rebut d'una vaixel·la de Manisses per a la seva taula.

«La Reyna. — Noble e amat nostre. Nos volriem pera obs et servey de nostra persona obra de melica segons lo memorial que de aquella havem fet fer lo qual dins la present vos remetem per que os pregam et encarregam aixi affectuosament com podem que per amor et contemplatio nostra la dita obra nous façats fer bella prima et tal com de vos confiam que entre tota sia un cosí. Et prestau pasciencia com nos pleujm axi de vos car faus ho fer per que os havem per affectat servidor et sou en la font de la dita obra et esperam en deu que aquet servey que nos fareu ab los altres haurem en memoria. Et acabada la dita obra avisau ne de continent al feel procurador nostre en Cristofol de Monblanch a qui havem donat carrech vos ne solicite e us ne scriva per que de fet hi puxa trametre: et volriem ja fos feta. Data en la nostra ciutat de Borja a XXVI dies de Noembre del any Myl CCCCLIII. La Reyna.»

«Memorial de l'obra de la terra que demana la Senyora Reina que entre tota sia un cosí et que sia obra prima.

Primo: dos plats pera donar ayguemans.
 Item plats grans pera servir et portar vianda.
 Item plats pera menjar.
 Item scudellas.
 Item scudellas primes pera beure brous.
 Item pichers primes pera dar aigua que sien tots daurats.
 Item terraces pera tenir flors ab anses daurades.
 Item morters mija dotzena que sien granets.
 Item scudelletes et obra menuda.
 Item scudelletes pera fer brous sechs.

«La Reyna. — Noble e amat nostre. Vostra letra hauem reebuda e la obra de terra que ns haueu tramesa la qual vos regraciam, pregant e encarragant vos que ns en fassau fer pero que sia enuernissada o daurada dins e deffora ço es: sis pitxers la meytat ab broch e l'altra meytat sens broch; e sis terracets pera beure aygua. Eno volem oblidar que ns plau que mostreu affecció en servir e complaure ns com a criat nostre, car nos tampoch fallriem en les coses que sguardassen vostre profit e honor. E saludau nos vostra muller. Dat en Çaragoça a XXI dia del mes de Març del any Myl CCCCLV. La Reyna.»

Completen el parament de taula en la representació de Solsona, les culleres (n.º 176 de l'interior de la vitrina) i ganivets (n.º 177 de l'interior de la vitrina), no vegent-se l'ús de les forquilles. Així mateix s'observa la presència d'uns tallants de fusta on es talla la carn abans de posar-la als plats. Les culleres es veuen algunes dintre els bols o escudelles com si

aquests recipients fossin destinats a contenir brous líquids, provant això no solament el document transcrit de la Reina Donya Maria, sinó que demés un dels personatges té un bol als llavis en actitud de beure.

Completen la escena els gossos i els gats sota la taula.

Dins la vitrina s'ha intentat produir una sensació de realitat de la taula parada amb peces del segle xv, procedents d'excavacions practicades a Manisses, i d'alguns varis exemplars de ganivets i culleres.

IV

EL LLIT

Tenim de l'època comtal documents escrits que fan referència al llit i a les robes del seu parament. El llit de fusta, segons ens el mostra una representació de la fi del segle XII, en el frontal romànic de l'església parroquial de Bolvir, existent al Museu de Barcelona (fot. n.º 118), anava proveït de matalassos que els documents anomenen en la forma llatina de «calcedra», o amb el nom aràbic d'«almatraet» o «matalaf». Damunt el matalàs venia el feltre, que era una tela de llana no teixida; és a dir, feltrada, i damunt d'aquesta tela el llençol («lenciolo»), que era de lli. Damunt el llençol venia la flassada, que sembla poguer-se identificar amb la «guadenga». En un testament de l'any 1097 s'esmenta una «guadenga cum listes». Altra mena de flassada era la «vellada», que, com el nom indica, era peluda. Venien després els coixins anomenats diversament «cuxino», «plumatico» i «auricularium». Completant el parament del llit, venia el cobre-llit, «superlectum», esmentant-se en un document de l'any 1079 («superlectum de ozuri rubro»).

Dels segles XIV i XV tenim representacions abundoses del llit en retaules i miniatures. Les fotografies n.ºs 164 i 165 donen mostra dels tipus datables en els segles XIV, XV i XVI. La fotografia n.º 164 reproduïx un fragment de retaule del segle XIV existent al Museu de Barcelona, representant l'Anunciació de Maria, veient-se en el fons de la cambra de la Verge un llit parat amb el seu cobre-llit i coixins, i una caixa de robes al costat del llit, decorada amb ferros daurats com la caixa número 119 d'aquesta instal·lació.

La fotografia n.º 165 reproduïx una de les taules del gran retaule de Granollers, de la fi del segle XV, representant el naixement de Sant Esteve. Apareix la mare del Sant partera en el llit, asseguda i rentant-se les mans en una bacina de llautó, parella als exemplars n.ºs 166, 167 i 168. Una cambrera aguanta un gerro o aiguamans de metall i altres dues li porten un brou dins un bol cobert d'una tapadora. Al peu del llit, seguint la llegenda, es veu una mainadera al costat d'un bressol, dormida. Dins el bressol es veu un diablet dormint, mentre el diable s'emporta el sant Infant, segons és dit en la llegenda de Sant Esteve.

El llit és cobert en dossier, fet d'una mostra ben coneguda, de vellut venecià i amb cobre-llit de vellut també venecià, de mostra parella als exemplars de teixit núms. 191-192. El llit dóna un model molt interessant i comú en aquesta època, consistent en un alt escambell o tarima, que s'aprofita en sos tres costats per a obrir-hi caixes de guardar roba.

Es un exemplar curiós el del bressol, que ens dóna un tipus raríssim d'aquest objecte d'amoblament.

La fotografia n.º 169 reproduceix una de les taules de l'altar del Gremi d'Argenters, representant la vida de Sant Eloi, obra del segle XVI.

Apareix la mare en el llit, sumptuosament parat sota dossier, recolzada en amples coixins, guarnits de puntes, segons la nova moda de les puntes importada d'Itàlia. La gira del llençol porta així mateix aquest guarniment. El cobre-llit és fet d'una roba amb mostra possiblement espanyola, de grans ramells daurats sobre fons carmesí.

Les cambres escalfen en un braser, de forma parella a l'exemplar n.º 170, les robes del nou nat, que altra cambrera porta dins una cistella. Al peu del braser hi ha una escudella de Manisses, parella a l'exemplar n.º 171. Altra cambrera serveix a la partera un brou en un bol de Manisses igual a l'anterior.

Il·lustra així mateix el llit la fot. n.º 130, representant el naixement de Sant Joan (reproducció del retaule de Benavents al Museu de Barcelona). Els exemplars tèxtils i ceràmics dins la vitrina n.º 193 són parells als representats en el retaule.

Alguns documents interessants fan referència a robes sumptuoses destinades a paraments de llit, com per exemple un del rei Martí, que pel seu interès transcrivim.

«Diu el Rey. — Vostra letra havem rebuda e la peça de vert que'ns havets tramesa de que havem haut gran plaer; però fall nos encara, qualques dues alnes e mija, pera açò que voliem la dita peça. En çò que'ns havets fet saber que us trametam la mostra dels draps d'or de que volem .i. lit de parament, vos responem que dies ha que domana la dita mostra an Guillem Mulet qui la us trametés e pensam que a les hores d'ara, la dejats haver. Perque us manam que ab sobirana diligència trevallets que breument hayam lo del dit parament.

»Dada en Barchinona sots nostre segell secret a 21 dies agost de l'any 1408.»

El propi rei Martí, en altre document del 1409, demanava a Joan de Tudela, procurador reial de Mallorca, 23 quintars i tres lliures berberesques de llana, per a fer matalassos «necessaris al forniment de la nostra torra de Bellesguart».

V

CATÀLEG DELS OBJECTES EXHIBITS EN AQUESTA SECCIÓ

- 117 *Banc romànic, de presbiteri, procedent de l'església de Sant Climent de Tahull. Obra en fusta de pi de la terra, trepada i tallada, decorat, demés, amb coloració vermella, que es rastreja encara en alguns indrets. Segle XII.*
- 118 *Fotografia tret a un calc del frontal romànic de l'església de Bolvir, existent en el Museu de Barcelona, on hi ha dues representacions d'un llit. Segle XII-XIII.*
- 119 *Caixa guarda-robes, amb decoració esculpida a tret de camp i ferros aplicats. Segle XIV.*
- 120 *Caixa guarda-robes, recoberta de cuir ratllat, amb aplicacions i abraçadors de ferro. Segle XV.*
- 121 *Dos canalobres cirials, d'ús domèstic, en ferro forjat. Segle XV.*
- 122 *Dos canalobres cirials, ídem íd. íd.*
- 123 *Armari en fusta daurada i policromada, amb decoració d'imatgeria a l'interior i ornaments aplicats de llacera a l'exterior. Obra catalana de la primera meitat del segle XV, procedent de la sacristia d'una església de Perpinyà. El plafó superior del fons té alguna restauració, i el de la part baixa és repintat damunt la taula antiga, on la pintura original s'hi troba molt destruïda.*
- 124 *Fragment de brodat, damunt tela de lli, resta de draps d'ús domèstic, ornamentats.*
- 125 *Ídem íd. íd.*
- 126 *Ídem íd. íd.*
- 127 *Ídem íd. íd.*
- 128 *Ídem íd. íd.*
- 129 *Ídem íd. íd.*
- 130 *Reproducció d'una taula representant el naixement de Sant Joan formant part del retaule de Benavent al Museu de Barcelona. El dossier del llit es fet amb roba llistada de les anomenades «draps barrats de Túniç», comunament citats en els documents. Una mostra autèntica d'aquests draps de Túniç és continguda en la*

vitrina n.º 193. En la mateixa vitrina l'exemplar de vellut dona una mostra parella a la roba del cobre-llit. Les peces de vaixel·la que hi ha en la mateixa vitrina són exemplars parells als que utilitzen les cambres representades en la taula, per a servir les viandes a la partera, bé que l'oxidació de l'argent i vernís que els donava l'aspecte del reflex metàl·lic les faci aparèixer de color negre.

- 131 *Gradal o gran safata per a servir viandes*. Obra de Manisses de la primera meitat del segle xv.
- 132 *Caixa guarda-robes i documents*. Obra policromada i daurada, del segle xvi. En el mobiliari d'un nuviatge corresponien dues caixes, una per a les robes de la núvia i altra per a les robes i documents del nuvi. Les de núvia s'utilitzaven tot en llarg, i les de nuvi eren mig partides, destinant-se una part de calaixera amb la disposició que ofereix aquest exemplar.
- 133 *Reproducció d'una taula de l'altar de Sant Joan Baptista de l'església de Benavent, existent al Museu de Barcelona*. L'escena de l'inscripció de Sant Joan ens ofereix l'amoblament d'un escriptori del segle xv, amb el bancal on seu el sacerdot i la taula davant amb el pupitre per a escriure, la ploma, l'estilet i altres estris d'escripció.
- 134 *Plat de ceràmica daurada de Manisses*. Segle xvi.
- 135 *Idem id. id.*
- 136 *Arquimesa amb treball decoratiu de «Taracea», Aragó*. Segle xvi.
- 137 *Sitials de chor de l'enderrocada església de Sant Miquel, antiga Capella del Concell Municipal de Barcelona*. Segle xv.
- 138 *Arquimesa tipus «Bargueño», daurat i policromat*. Obra castellana del segle xvi.
- 139 (Vitrina). *Ceràmica procedent de les excavacions de Paterna: cocis, maceta, gerros, plats, llum d'ús domèstic*. Segles xiv-xv.
- 140 (Vitrina). *Ceràmica procedent de les excavacions de Manisses: plat, gerro, peu i columna d'un canalobre i aufabreguer*. Aquest darrer exemplar presenta quatre brocs en la vora superior, per on es llençava l'aigua, a fi de que aquesta anés a la terra sense mullar la planta.
- 141 *Braser en bronze, procedent de la Sala del Concell Municipal de Barcelona*. Segle xvii.
- 142 *Llumanera*. Segle xvii.
- 143 *Llumanera*. Segle xvii.
- 144 *Llumanera*. Segle xviii.
- 145 *Llumanera*. Segle xviii.
- 146 *Caixa de ferro destinada a la guarda de cabals*. Procedeix de la Casa de la Ciutat de Barcelona. Segle xvii.

- 147 *Braser de bronze i aram.* Segle xvii.
- 148 *Maleta de cuiro, amb aplicacions brodades i reforços de ferro.* Art castellà, segle xvi-xvii.
- 149 *Clamàstecs, en ferro orjat.* Obra catalana del segle xvii.
- 150 *Clamàstecs de tres penjants, en ferro forjat, procedents d'una casa senyorial aragonesa.* Segle xviii.
- 151 *Penjador de ferro, per als diversos estris de la llar.* Obra aragonesa del segle xviii.
- 152 *Graelles en ferro forjat.* Segle xviii.
- 153 *Idem id.*
- 154 *Llum d'oli, de ganxo.*
- 155 *Idem id.*
- 156 *Idem id.*
- 157 *Peus de ferro per a la llar.*
- 158 *Idem id.*
- 159 *Morter de coure, montat sobre una peanya de justa tallada, en forma de cariàtide.* Procedeix de la farmàcia del castell de Monçó. Fi del segle xvii a principis del xviii.
- 160 *Gerra de ceràmica, amb senyals evidents d'haver contingut oli.* Procedeix del carcanyol de la volta del pati dels tarongers del Palau de la Generalitat. Segle xv.
- 161 *Canti de terra negra.* D'igual procedència que l'anterior. Segle xv.
- 162 *Idem id.*
- 163 *Petita olla de terra negra i restes de vernís.* D'igual procedència que els anteriors exemplars. Segle xv.
- 164 *Ampliació fotogràfica d'un retaule existent en el Museu de Barcelona, representant l'Anunciació de Maria.* Segle xiv.
- 165 *Ampliació fotogràfica reproduint una de les taules del gran altar de Granollers, existent en el Museu de Barcelona. Principis del segle xvi. L'escena representa la Naixença de Sant Esteve.*
- 166 *Bacina de llautó repujat.* Segle xvi.
- 167 *Idem id.*
- 168 *Idem id.*
- 169 *Ampliació fotogràfica reproduint una de les taules de l'antic altar del Gremi dels Argenters de Barcelona, on és representada la Vida de Sant Eloy.* Obra del segle xvi, exhibida en el Museu de Barcelona. La taula reproduïda representa la Naixença de Sant Eloy.
- 170 *Braser de llautó.* Segle xvi-xvii.
- 171 *Escudella de ceràmica amb reflex metàl·lic.* Obra de Man sses. Segle xvi.
- 172 *Fotografia reproduint un fragment d'un retaule d'escola aragonesa, segle XIII, existent en el Museu de Barcelona, representant alguns personatges i el parament de la taula del Sant Sopar.*

- 173 *Ampliació fotogràfica d'un retaule, de principis del segle XV, existent en el Museu Diocesà de Solsona, representant el Sant Sopar, i on es veu un parament de taula amb la vaixela de Manisses.*
- 174 *Fragment d'unt eixit de Ragusa, amb ornament de bèsties i inscripcions. Segle xv.*
- 175 *Vitrina contenint varis exemplars de ce àmica de Manisses, procedents d'excavacions practicades en aquella localitat. Segle xv.*
- 176 *Cullera en bronze Segle xv.*
- 177 *Ganivet de ferro. Segle xv.*
- 178 *Vitrina contenint cinc exemplars de «socarrats» o plaques destinades a la decoració de sostres, i vàrie marques de ceramistes de Paterna.*
- 179 *Decoració d'una viga de sostre representant una escena de guerra. Segle XIII.*
- 180 *Decoració de viga d'una coberta d'altar, amb escenes de la Passió de Nostre Senyor Jesucrist. Segle XIII.*
- 181 *Taula decorada amb temes d'animals procedent de la decoració d'un sostre. Segle XII-XIII.*
- 182 *Taula amb imatges, formant part del plafonat d'un sostre cobrint el porxe d'una església aragonesa. Segle XIV.*
- 183 *Idem id. id.*
- 184 *Idem id. d.*
- 185 *Paviments representats en retaules catalans del segle XV, fets amb rajoles valencianes.*
- 186 *Idem id. id.*
- 187 *Idem id. id.*
- 188 *Rajola valenciana, procedent del paviment de la tribuna dels Reis d'Aragó a la Catedral de Barcelona. Segle xv.*
- 189 *Rajoles de València amb temes diversos. Segle xv.*
- 190 *Fragment del paviment del claustre del monastir de Sant Geroni de la Murtra, fet amb rajoles valencianes. Segle xv.*
- 191 *Vellut venecià. Segle xv.*
- 192 *Vellut venecià. Segle xv.*
- 193 *Vitrina contenint fragments de teixits i objectes ceràmics del segle XV parells als representats en el retaule reproduït per la fotografia n° 130.*

B. BASSEGODA : HUGAS
BIBLIOTECA

